A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA AZ 1911. ÉVBEN.

(Két melléklettel.)

A könyvtár helyiségeinek túlzsúfoltságán és modern könyvtári célokra teljesen alkalmatlan voltán az elmult esztendő sem segített, sőt reményt sem nyújtott arra, hogy e bajokra a legközelebbi jövő orvoslást fog hozni. A helyiségek túltömöttsége elérte a legnagyobb fokot s ezzel párhuzamosan haladt a könyvtár látogatottsága is. Sem a kutatóknak a tudományos búvárlatokhoz, sem a tisztviselőknek a hivatalos munkához szükséges nyugalmat biztosítani a könyvtár célszerűtlen helyiségei miatt nem tudjuk, sem pedig nem tudunk kellőkép őrködni a könyvtári rend és biztonság fölött. Ezt a sajnos állapotot a könyvtár jelentései évről-évre nyiltan föltárták, de minden eredmény nélkül.

A könyvtár négy osztályában az évi szaporulat 160.797 (1910-ben 150.353) darab. Mindezen osztályokban egy év alatt 39.592 (1910-ben 38.044) használó fordult meg, kik a könyvtár állományából 170.193 (1910-ben 158.911) darabot vettek igénybe.

A könyvtár hivatali személyzetében nevezetesebb változások történtek. Kollányi Ferenc jaáki apát, igazgatóőr a Magyar Könyvszemle szerkesztője, ki az alapító gróf Széchenyi-család rangidősbjének ajánlására 1893-ban kezdte meg könyvtári szolgálatát, a nagyváradi l. sz. káptalan kanonokjává neveztetvén ki, 18 évi könyvtári szolgálat után távozott intézetünk kötelékéből. Benne könyvtárunk legbuzgóbb, tudományos és közművelődési céljaink iránt nagy érzékkel biró tisztviselőjét vesztette el. Könyvtárunk iránt szerzett érdemei elismeréseül eltávozott társunkat ő Felsége a M. N. Múzeum tiszteletbeli osztályigazgatója címével tüntette ki.

Tragikus körülmények között hunyt el könyvtárunk egyik legrégibb tisztviselője, HORVÁTH Ignác igazgatóőr, a ki korábbi napidíjas szolgálata után, 1882-ben a Széchenyi-család részére biztosított tisztviselői helyek másikát foglalta el. Nagyszorgalmú, gyakorlati bibliografiai ismeretekben nagy jártasságú tisztviselőt vesztettünk benne, aki legutóbb mint a nyomdai köteles példányok kezelését végző iroda vezetője szolgálta buzgón könyvtárunk érdekeit. E két főtisztviselővel megüresedett helyek egyike sem töltetett be az elmult év folyamán, noha az egyik üresedés június, a másik pedig augusztus hó folyamán történt.

Az 1911-iki állami költségvetés eggyel szaporítván a könyvtári tisztviselők létszámát, az új segédőri állásra dr. SULICA Szilárd könyvtári gyakornok neveztetett ki. Ezenkívül ideiglenesen új munkaerőt nyert a könyvtár dr. BIBÓ István miniszteri segédfogalmazó személyében, ki az év vége felé a könyvtári ügymenet megismerése céljából egy év tartamára könyvtárunkhoz osztatott be szolgálattételre. Az év végén hasonlóképen könyvtárunkhoz rendeltetett szolgálattételre dr. GARDA Samu főgimn. tanár. Mint örvendetes esemény fölemlítendő, hogy könyvtárunk régi érdemes tisztviselőjét, dr. MELICH János őrt tudományos munkássága elismeréseül ő császári és apostoli királyi Felsége a nyilv. rendkívüli egyetemi tanár cimével tüntette ki.

Mindezen változásokat számba véve: a könyvtárnál működő tisztviselők, szolgálattételre beosztottak, napidijas gyakornokok, laborans, szolga- és felügyelő-személyzet teljes létszáma 39.

Hivatalos képviseltetések és kiküldetések, könyvtári anyag megbecslése, átvétele és egyéb folyóügyek céljából többször történtek; ezenkivül külön megbizatás alapján a megfelelő költségvetési rovatból nyert támogatással tanulmányutakat tettek a következők: dr. ÁLDÁSY Antal múzeumi őr ausztriai és németországi könyvtárakat és levéltárakat látogatott meg, a belső kezelés körül fölmerült kérdések tisztázására. Dr. MELICH János őr prágai és brünni könyvtárakban kutatott főleg a szláv-magyar nyelvészeti hatások szempontjából. Dr. BÁTKY Zsigmond őr Bécsben, Lipcsében és Nürnbergben néprajzi és geografiai tanulmányokat végzett; dr. FARKAS

József gyakornok pedig a weimari Liszt-múzeum zenei kéziratait tanulmányozta. Mindezen tanulmányutakról az illetők kimerítő jelentésekben számolnak be. Dr. Vértesy Jenő múzeumi őr az 1911. évre tervezett németországi tanulmányútját közbejött akadályok miatt kénytelen volt a következő évre halasztani.

A könyvtár Liszt Ferenc születésének százados fordulója alkalmából a Nemzeti Múzeumban rendezett Liszt-emlékkiállításon könyveknek, zeneműveknek, zenei kéziratoknak és leveleknek hosszú és gazdag sorozatával vett részt, amely darabok a kiállítás rendezőjének Isoz Kálmán múzeumi titkárnak szerkesztésében megjelent kiállítási kalauzban pontosan és részletesen ismertetvék.

A Magyar Könyvszemlének, könyvtárunk folyóiratának szerkesztésében Kollányi Ferenc pápai prelatus, múzeumi igazgatóőr eltávoztával az a változás történt, hogy a folyóirat szerkesztésével az eddigi segédszerkesztő, dr. Gulyás Pál bizatott meg. A folyóirat pontos megjelenésében s tartalmának értékes voltában követte az előző évfolyamokat.

A könyvtár által elintézett hivatalos ügyek (nem ügyiratok) száma 1174 volt.

A könyvtár látogatására egy év alatt 3274 igazolójegy adatott ki.

A könyvtár cimeliothékáját 293 egyén tekintette meg, jobbára tanáraik vezetése alatt megjelent iskolai növendékek és külföldi érdeklődők, kiknek a könyvtár tisztviselői szolgáltak magyarázatokkal. A gyüjtemény az év vége felé újra rendeztetett s anyagáról új katalógus készítése van tervbe véve.

A könyvtár négy osztályában a gyarapodás, használat és a végzett munka eredményeit a következő adatok mutatják.

I. Nyomtatványi osztály. Gyarapodás: *köteles példányokban* 12.565 (1910-ben 10.852) *ajándék* útján 2290 (1910-ben 1210), *vétel* útján 1012 (1910 ben 1461), *áthelyezés* útján 23 (1910-ben 15), *csere* útján 50, összesen 15.949 (1910-ben 13.538) darab.

A könyvtárilag feldolgozott és részben feldolgozandó gyara-

podáshoz járul még 31.646 (1910-ben 29.100) apró nyomtatvány, melyek anyaguk természete szerint tíz csoportra osztva és a beérkezés sorrendjének megfelelő évnegyedes csomagokban elhelyezve így oszlanak meg:

1. Alapszabályok	1365
2. Egyházi körlevél	80
3. Falragasz	8114
4. Gyászjelentés	7183
5. Hivatalos irat	430
6. Műsor	1430
7. Perirat	28
S. Szinlap	8456
9. Zárszámadás	1923
10. Különféle	2631
Összesen	31.646

A nyomtatványi osztály összes gyarapodásának darabszáma tehát 47.595 (1910-ben 42,638).

Nyomtatványok vásárlására 10.516·86 koronát, 1372·86 márkát, 121·75 lirát, 92·50 frankot (1910-ben 9701·61 koronát, 264·72 márkát, 45·50 lirát, 100 frankot és 2 dollárt) fordítottunk.

A könyvtár nyomtatványi osztályát ajándékokkal a következők gyarapították:

Abo stads hist. museum, ADLER Tivadar, Akademia amejetnosci w. Krakowe, Alsófehérmegyei Tört. Rég. és Természettudományi Egyesület, gróf ANDRÁSSY Dénes, argentiniai konzulátus, ARNOLD Allen (Boston).

Bábakalauz szerkesztősége, Balaton bizottság elnöke, BALLA Antal, BALOG Emil, BALOGH Ferenc, BÁNÓ László, BARÁCZIUS József, BARAS Gyula, Békésvármegye alispánja, Belügyminiszterium. BENICZKY Lajosné, BENZSAY Gida, BERKES Sándor, BEVILAQUA Béla, Bibliotheca nacional de Rio de Janeiro, Bosnyák-herczegovinai országos kormány, özv. BODON Józsefné (Rimaszombat), Borsod-Miskolczi Múzeum Egyesület, BOZÓKY Ferenc és Lajos, Bölcsészettudományi kar dékánja, Pécsi nemzetközi vadászati kiállítás

magy. orsz. bizottsága, Budapest székesfőváros mérnöki hivatala, Budapesti kir. orvosegyesület, Barzenländer sächsisches Museum.

Caser Antonio (Venezia), Columbia University (New-York), Concordia (Bécs), The John Crerar library (Chicago), Csiki Ernő.

Demény Károly, Dunamelléki ref. egyházkerület főjegyzője, Dunántúli ág. h. ev. püspök, Durning-Lawrence Edwin (London).

Eggenberger-féle könyvkereskedés, Egri Egyházmegyei Irodalmi Egyesület, Erdélyi Múzeum Egyesület, Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtára.

Fejérpataky László, Fekete Mihály, Feleky Károly (New-York), Főegyházmegyei hatóság (Eger, Esztergom), Földművelésügyi miniszterium, Földváry Elemér (Genf), Fővárosi könyvtár igazgatósága, Fővárosi közmunkák tanácsa, Fraknói Vilmos, Fridrich János.

Galgóczy János, Gerő Ármin Gragger Róbert, Grünhut Jenő, Gulyás Pál, Gyárfás Tihamér, Győry Tibor.

Handelsministerium (Bécs), Havass Rezső, Hevesy Andor, Hist. Verein für Steiermark (Grácz), Hispanic society of America (New-York), Hoffmann Géza (Bécs), Hontvármegyei Gazd. Egyesület (Ipolyság), báró Hornig Károly (Veszprém).

Igazságügyminiszterium, Istenhegyi Népművelési Egyesület, Izr. Magyar Irodalmi Társulat.

Kais. Akademie der Wissenschaften (Bécs), Karl Lajos, Képviselőházi iroda) Kohányi Tihamér (Cleveland) Kókai Lajos, Kolozsvári tud. egyetem rektora, Köngl. Universitäts Bibliothek (Uppsala), Königliche Bibliothek (Berlin, Stockholm), Königl. Hof- u. Staatsbibliothek(München), Kovács István, Könyves Tóth Mihály, Kuratorium des Landesmuseums Johanneum (Grácz), Kurverwaltung (Francensbad), Kuthy Zoltán (New-York).

Lamberger Béla, László Ernő, Lazar Viktor (Bukarest), Library of Congress (Washington), Lukasz József, Lukawsky Theophil (Prága).

Madarassy László, Madarász Gyula, M. kir. áll. számvevőszék elnöke, M. kir. állatorvosi főiskola, M. kir. földtani intézet igazgatósága, M. kir. közp. statisztikai hivatal, Magyar Könyvszemle

szerkesztősége, Magyar Nemzeti Múzeum igazgatósága, Múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége, Múzeumok és könyvtárak országos tanácsa, M. kir. meteorológiai és földmágnességi intézet, M. kir. posta és távirda igazgatóság, M. kir. orsz. vízépítési igazgatóság, M. kir. postatakarékpénztár, Magyar Jogászegylet, Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet, Magyar ornithologiai központ, Magyar Tud. Akadémia, Magyar vegyészek orsz. kongresszusa, Magyarországi Kárpát-Egyesület, MÁRKI Sándor, MANGOLD Lajos, MÁRTON Sándor, MATOSFALVAY Elek, Matica Srpská, MELICH János, Ministère de l'instruction publique (Páris) Musée Guimet (Páris), Museum des Königreichs Böhmen (Prága).

Népszerű főiskolai tanfolyam titkára, Népszerű gyorsíró szerkesztősége, The New-York public library, Newcastle-upon-Tyne, NÉMÄTI Kálmán.

Országos borászati kongresszus, Országos Széchenyi-Szövetség, OBÁL Béla, ÓVÁRY Ferenc.

Pannonhalmi főapát, Pannonhalmi főapátsági főisk. igazgatósága, Pénzügyminiszterium, Protestáns Orsz. Árvaegylet, Phys.-medizinische Gesellschaft (Würzburg), Public libraries Committee Peobody Institute (Baltimore), PERÉNYI József, PERSIÁN Kálmán, PETROV A. (Szent-Pétervár), PIUKOVITS József, PIVÁNY Jenő (Philadelphia), PAPP Károly, POPOVICI József, PUKY Andor, PATZAUER Hans (Bécs).

Rendőrkapitányság, Revue de l'art chrétien kiadóhivatala (Páris), REINÖHL Reiner (Baden), ROTH Gyula (New-York).

Stefánia Gyermekkórház Egyesület, Sepsiszentgyörgy polgármestere, Special tax. commission (Urbana Illionois), Signale szerkesztősége (Berlin), State Museum (Washington), Statist. Zentral-Kommission (Bécs), Secretary of the gypsy lore society (Liverpool); Szabadság szerkesztősége, SASKEÖY József, SÁNDOR Imre, SEMSEY Andor, SÁGH József, SVORONOS C. M. (Athén), SACKETT W. Henry (New-York), SCHILLER Bódog, SINGER és WOLFNER, SZALAY Imre, SZABÓ Ervin, SZKUNSZEVITS Kornél, SZŐLLŐSY Kálmán, SZENDREI János, SZÉCSI Ferenc, SZEREMLEI Samu, SZTRIPSZKY Hiador.

Tud. egyet. bölcs. karának dékánja, Tud. egyet. I. sz. sebészeti klinikája, Towarzystwo przyjaciot nauk (Pozsian). Tanintézetek igazgatóságai, THALLÓCZY Lajos, TÉGLÁS Gábor, TÉGLÁS Géza, TAKÁCS Zoltán, TODICA Gavril, TODORESCU Gyula.

University college library (London).

Vallás- és közokt. m. kir. miniszterium, Váczi Múzeum-Egyesület, Veszprémvármegyei Múzeum-Egylet. VÉCSEY Tamás, Vásárhelyi Ilona, VINCZE Frigyes.

WALTER Gyula, WASSER Gyula, WLADÁR Róbert, WLASSICS Gyula.

ZAMBRA Alajos. ZARÁNDY A. Gáspár, ZAVODSZKY Levente, ZELENYÁK János, ZLINSZKY Aladár.

Az ajándékozók száma tehát 202 (1910-ben 204).

Az ajándékok közül mennyiségük és értékes voltuk miatt kiemelendők a következők: a székesfővárosi könyvtárnak anyagából néhány évvel ezelőtt kiválasztott és a könyvtárnak átengedett nyomtatványok a lefolyt évben feldolgoztatván, azokból 715 darab gyarapította a Múzeum könyvtárát; TÓTH Margit úrnő Csejtéről 716 darabbal gazdagította osztályunk gyüjteményét. Az év végén került könyvtárunkba néhai idősb ZICHY Nándor ajándékaként az adonyi könyvtárból kiválasztott nagyterjedelmű könyvanyag, melynek feldolgozása az 1912-ik évnek képezi föladatát. Becses darabokkal gyarapodott könyvtárunk néhai KATONA Lajos könyvtárából, melyekhez a Nemzeti Múzeum nagy jótevőjének, SEMSEY Andornak ajándékából jutottunk.

Régi Magyar Könyvtárunk néhány érdekes darabbal gazdagodott, részint vétel, részint ajándék útján.

1. MILOTAI István: Az mennyei tudomány szerint való irtozány. Debreczen 1617 (100 korona).

2. CALVIN J.: Az keresztyéni religióra való tanítás. Hanovia 1624 (120 korona).

3. Cynosura iuis peritorum. Leutschoviae 1687. Hozzákötve: Articuli 1681, Sopronii conclusi és Articuli 1687 Posonienses.

4. KÁROLI G,: A mi Urunk Jézus Krisztusnak új testamentoma. Amsterdam 1687 (100 korona).

5. ALTING: Fundamenta punctationis linguae sacrae. Claudiopoli 1698 (ajándék).

6. COMENIUS: Orbis sensualium trilinguis. Coronae 1703 (40 korona).

A lefolyt évben történt a nyomtatványi osztály harmadik általános revíziója, melynek vezetésével a munkálatok közben elhunyt HORVÁTH Ignác igazgatóőr volt megbizva. Az ő hirtelen bekövetkezett halála némi késedelmet okozott a munkálatok teljes befejezésében és a konstatált hiányok végleges megállapításában, amely munkálat még folyamatban van.

A revizió eredményekép megállapíttatott, hogy a könyvtár 123 szakában repertorizált és cédulázott darab *volt augusztus 31-én 273.149* és körülbelül 210.000 darab másképen kezelt anyag és apró nyomtatvány. A könyvtár rendszeresen feldolgozott anyagának nagymérvű gyarapodását tüntetik föl az eddig végzett három revizió eredményei. Az 1900-ik évi reviziókor volt 178.578 repertorizált és cédulázott kötet. 1905-ben 205.171 kötet, 1911-ben pedig 273.149. E számokhoz nem kell kommentár.

A könyvtári feldolgozás eredménye a lefolyt évben a következő volt: 7746 mű osztályoztatott, melyekről 10.608 könyvtári címlap készült (1910-ben az évi eredmény 7385 mű 9652 cédulával). Kötés alá 2098 mű került 2578 kötetben (1910-ben 1895 mű 2328 kötetben).

A köteles nyomdatermékek kezelését végző irodába ez év alatt 3647 nyomtatványcsomag érkezett (1910-ben 2394), az iroda pedig 4376 postai küldeményt jobbára átvételi elismervényeket továbbított (1910-ben 3036-ot); ezek között 2277 be nem küldött sajtótermékek reklamálása volt (1910-ben 1148). A könyvtár a lefolyt év alatt 59 esetben (1910-ben 19-szer) kereste meg a közalapítványi kir. ügyigazgatóságot, hogy az 1897. évi XLI. törvénycikk ellen vétő nyomdatulajdonosokat perelje. Úgy ezen, valamint korábban megindított eljárások eredményeül az orsz. SZÉCHÉNYI-könyvtár javára 317.57 kor. pénzbüntetés és kártérítés folyt be (1910-ben 167·85 korona).

A lefolyt évben a könyvtár olvasótermét 34.030 egyén láto-

gatta, kik 71.252 kötetet használtak (1910-ben az olvasók száma 32.306 volt 69.591 darab könyvhasználattal). Kikölcsönzés útján pedig 1978 esetben 4178 kötetet adtunk ki (1910-ben 1935 esetben 4465 kötetet).

II. Hirlapkönyvtár. Gyarapodás: *kötelespéldányokban* (a törvényben előírt módon és egyes számonként küldve) 1403 hirlapfolyamnak 86.572 száma, *ajándék* útján 14 évfolyamnak 6728 száma *áthelyezés* útján 271 szám, *vétel* útján 35 évfolyam 1985 száma. Az összes gyarapodás tehát 100.772 hirlapszám (1910-ben 95.043 szám).

Az ajándékok közt a Nemzeti Kaszinó által évek hosszú sora óta átengedett külföldi ujságokon kívül különösen kiemelendő FELEKY Charles New-Yorkban élő hazánkfiának ajándéka, ki az Amerikában megjelenő magyar lapok gazdag sorozatának juttatja birtokába könyvtárunkat. Egyéb ajándékozók voltak:

Amerikai Magyar Farmer szerk., BRITZ János; Budapest székesfőv. könyvtára, Délamerikai egyesült áll. könyvtára, KOHÁNYI Tihamér (Cleveland), Newyorki JÓKAI betegsegélyző-egylet, RITTER Lajos, SZTRIPSZKY Hiador, TÓTH Margit.

A vétel útján szerzett anyagból kiemelendők különösen egyes ritkább 1848/49-es hirlapok számai, mint pl. Pesther Figaro (1848), Társalkodó (1848), Hadi Lap (Csikszereda 1849.) stb.

Hirlapok vásárlására 235.40 koronát fordítottunk.

A hirlaptár olvasótermét 2895 egyén látogatta, kik a könyvtárban 5377 hirlapkötetet használtak; kölcsönzés útján pedig 66. intézet és egyén 366 hirlapkötetet használt a könyvtáron kívül Összesen tehát 2941 olvasó 5743 hirlapkötetet vett igénybe. (1910-ben 3301 egyén 6512 kötetet.)

256 évfolyamot céduláztunk, melyekből 31 új lap volt; átnézetett 1452 évfolyam 76.518 száma, beköttettünk 1191 kötet hirlapot, melyeknek költsége 6252·38 koronát vett igénybe.

A helyhiány s ez által a rendszeres kezelés és ellenőrzés lehetetlensége a hirlaptárban a legnagyobb mérvű, úgyhogy, ha közeli jövőben gyökeres segítség nem történik, a közönség kiszolgálásának s az anyag rendjének csődje fog bekövetkezni.

III. Kézirattár. Gyarapodás: *ajándékozás* útján 17 újkori kézirat, 654 irodalmi levél, 53 zenei kézirat, 1 zenei levél, 8 irodalmi analekta, 2 kódextöredék; *hivatalos gyüjtés* útján: 1 zenei kézirat; *vétel* útján 60 újkori kézirat, 1257 irodalmi levél. 107 zenei kézirat, 5 zenei levél, 21 irodalmi analekta, 151 Petőfire és családjára vonatkozó ereklye, 1 fénykép; *áthelyezés* útján 7 újkori kézirat, 2 irodalmi levél, 2 zenei levél, 4 irodalmi analekta, 1 PETŐFI-ereklye; örök letét útján (LONOVITS József kalocsai érsek hagyatéka) 10 újkori kézirat, 490 irodalmi levél és 17 irodalmi analecta gazdagította a kézirattárat. Az évi gyarapodás darabszáma tehát 2871 darab (1910-ben 494 darab).

Kéziratok vásárlására 12.892 kort; 5899 márkát, 10 fontot és 13 $-t fordítottunk (1910-ben 3313·20 koronát és 318·3 márkát); e rendkívül nagy vásárlási összegben benfoglaltatik GYULAI Pál irodalmi hagyatékának és több értékes LISZT-kéziratnak vételára is.

Kéziratokat ajándékoztak:

Özv. BENICZKY Lajosné, Budapesti kir. törvényszék, özv. CSANÁDY Györgyné, GOLDMARK Károly, özv. HORN Antalné, JESZENSZKY István, LENOVITS Gyula, MÁRTON Lajos, MURAKÖZY Ilona, RÓTH Lajos, özv. RUZITSKA Béláné, gróf TELEKI Sándorné, TORKOS László, TÓTH Margit, VÁSÁRHELYI Ilona.

Az ajándék illetve letétemény útján szerzett anyagból kiemelendő: LONOVITS Gyula letéteménye, ki néhai LONOVITS József kalocsai érsek nagyterjedelmű irodalmi hagyatékát, mely a kiváló egyházfejedelem egész pályájára, irói és főpásztori működésére teljes világot vet, helyezte el a használatra vonatkozó bizonyos kikötések mellett a Nemzeti Múzeumban. MÁRTON Lajos boldogult édesatyjának ABONYI Lajos néven ismert kiváló regényirónknak irodalmi levelezését, mely úgy mennyiségre, mint minőségre nagyon becses, ajándékozta a kézirattárnak. Nagybecsű a VÖRÖSMARTY Mihály árváira vonatkozó iratcsomó, mely a budapesti kir. törvényszék ajándékából jutott a kézirattár birtokába.

Zenei gyüjteményünk értékes ereklyét nyert GOLDMARK Károly ajándékával, ki a 80-ik születése napjakor 1910 végén

rendezett budapesti ünnepélyek utóhangjaként «Im Frühling» című műve eredeti kéziratát küldte meg könyvtárunknak. A magyar zene történetére nézve igen becses Ruzitska Béláné adománya, ki Ruzitska Györgynek a kolozsvári zenekonzervatorium alapítójának s a régebbi magyar zeneirodalom kiváló alakjának összes műveit az eredeti kéziratokban adta át.

A vétel útján szerzett anyagban legkimagaslóbb Gyulai Pál irodalmi hagyatéka, mely az újabbkori magyar irodalomtörténetnek gazdag forrása; nagy számmal vannak e gyüjteményben Petőfi Sándor családjára vonatkozó emlékek, igy Szendrey Julia több nagyérdekű levele, Szendrey Ignác gazdasági munkái, Petőfi Zoltán levelei és több más adalék a Petőfi- és Szendrey-család történetéhez.

Nem kisebb becsüek e hagyatékban Vörösmarty több ifjúkori munkája és Madách Imrének részben kiadatlan levelei. A gyüjtemény zömét Gyulai eredi kéziratai és kiterjedt levelezése alkotja.

Zenei gyüjteményünk megszerzett darabjai között legelsőrangú Liszt Ferenc Faust symphoniájának eredeti kézirata, melyet a nagy mester kitünő tanítványától Menter Zsófiától sikerült méltányos áron megszerezni. Ezen értékes szerzeményből mutatványt közlünk. *(1. melléklet.)*

Liszt Ferenctől különben szereztünk még öt zeneműkéziratot és három érdekes levelet; ezek közül több a Múzeumban rendezett Liszt-kiállításon közszemlére volt kitéve. Zenei gyüjteményünket gyarapították még: Rózsavölgyi Márk hét zeneművének kézirata; a hires tenoristának Stéger Ferencnek hagyatéka, benne a művész naplója, melyet szerepeiről vezetett.

Az irodalmi és zenei levelek gyüjteménye Eötvös József, Erkel Ferenc, Jósika Miklós, Markó Károly, Paál László, Pulszky Ferenc és Tompa Mihály leveleivel gazdagodott.

A kézirattárat a lefolyt évben 265 kutstó kereste föl, kik annak állományából 880 kéziratot, 1141 irodalmi levelet és 66 irodalmi analektát használtak. Hivatalos megkeresésre 42 esetben 72 kéziratot és 8 irodalmi levelet kölcsönöztünk ki. A használók

száma tehát együttvéve 307, a használt daraboké pedig 2167 (1910-ben 260 kutató 3706 darabot használt.)

A kézirattár munkásságát a nagyterjedelmű JÓKAI-hagyaték megszerzése ügyének előkészítésén és a darabok lajstromozásán kívül főleg egy régibb és újabban szerzett nagy gyüjtemények rendezése és jegyzékbe vétele vette igénybe. Teljesen rendeztetett a XVIII. század végén létesült szomolnoki működedvelő szintársulat könyvtára, GYULAI Pál, LONOVITS József hagyatéka, valamint az újabb szerzemények anyaga is. Folyamatban van az ABONYI-levelezés rendezése. Ezenkívül elkészült a keleti kéziratok kijavított katalógusa GOLDZIHER Ignác egyetemi tanár meghatározásai alapján.

IV. Levéltár. Gyarapodás: *Ajándék* útján 2765 db, *vétel* útján 4079 db, *áthelyezés* útján 2 db, *letéteményezés* útján 2813 db, összesen tehát 9659 db. Ebbe az összeszámított gyarapodásba a GÖRGEY Albert által a családi levéltár kiegészítésére beküldött iratok száma nincs beléfoglalva, mert azok rendezése az év végéig befejezve nem volt.

Általában a levéltári csekély személyzetet rendes munkájában a lefolyt év alatt is nagymértékben gátolta az 1909-ben megindult vizsgálat által okozott tudományos cél és kulturális haszon nélkül való teendők sokasága, ami miatt a rendezendő hátralékok tömege ijesztő mértékben megnövekedett.

Levéltári darabokat ajándékoztak a következők:

BANOVITS Kajetán, BÉCSI Dezső, BERZEVICZY Albert, BOSSÁNYI Lajos, Budapest székesfőv. könyvtára, CZIGÁNY János, özv. CSANÁDY Györgyné, EISENSTÄDTER Ödön, FELEKY Károly, FOLLÉRT Károly, FRENKEL Bertalan, GÉBER Antal, GÖMÖRY Gusztáv, LEIMETER Kap. János, SULYOK János, id. SZINNYEI József, SZTRIPSZKY Hiador, UJVÁRY Béla, WEINWURM Antal.

A levéltár gyarapítására 11.783 koronát és 3166·60 márkát fordítottunk.

A múzeumi törzsanyag feldolgozott gyarapodásából 287 db a középkori eredeti oklevelek, 3653 db az újkori iratok, 310 db a szabadságharc és emigráció-kori gyüjtemény és 44 db a címereslevelek csoportjába esik.

Az év gyarapodása közül legkimagaslóbb darab egy 1492-ik évi közjegyzői okirat, amely MÁTYÁS király özvegyének BEATRIX királynénak II. ULÁSZLÓ magyar királlyal kötött házassága ügyére vonatkozik s amelyben a királyné a közte s ULÁSZLÓ között a házasság ügyében folytatott tárgyalásokról, a házasság megkötéséről, ULÁSZLÓ királynak a királyné által történt anyagi támogatásáról, ULÁSZLÓ vonakodásáról őt feleségül elismerni, nagy részletességgel nyilatkozik. Az oklevél históriai nagy értéke hivatott méltatóra talált BERZEVICZY Albertben a Magy. Tud. Akadémia elnökében, ki azt az Akadémia II-ik osztályának ülésén beható ismertetés kiséretében bemutatta. A nevezetes históriai dokumentum, a PHILLIPS-féle kéziratok londoni árverésén került Jacques ROSENTHAL müncheni antiquarius tulajdonába és tőle a Múzeum birtokába.

A megszerzett nagyszámú címereslevél közt egy középkori darab van, II. LAJOS 1517. évi címereslevele BALAJTHY István és János részére, amely özv. CSANÁDY Györgyné ajándékából került a levéltárba. Ennek a szépen festett armálisnak érdekes címerképét az eredeti szinekben mutatjuk be. *(2. melléklet.)*

A letéteményezett családi levéltárak száma a lefolyt évben a báró DROZDIK-családéval gyarapodott, melyet özv. PROCOPIUS Pálné adott át; ezzel együtt a letéteményezett családi levéltárak száma 89-re emelkedett. A levéltár 368, jobbára XIX. századi iratból áll és közte van a családnak 1617-ben II. MÁTYÁStól kapott címereslevele, az 1827-ben nyert bárói diplomája és a PROCOPIUS-család 1835. évi armálisa.

Régebben elhelyezett családi levéltárak újabb letétekkel a következőkép gyarapodtak:

1. A báró PERÉNYI-család levéltára 27 darabbal, melyeket dr. KOMÁROMY András adott át.

2. A gróf SZÉCHÉNYI nemzetségé gróf SZÉCHENYI Aladár által egy és gróf SZÉCHENYI Béla által öt db irattal.

3. A GÖRGEY-levéltárat GÖRGEY Albert előbb 283, utóbb az év vége felé nagyobb tömegű irattal gazdagitotta, mely utóbbiaknak rendezése az 1911-ik év folyamán nem volt befejezhető.

II. Lajos 1517. évi címereslevele.

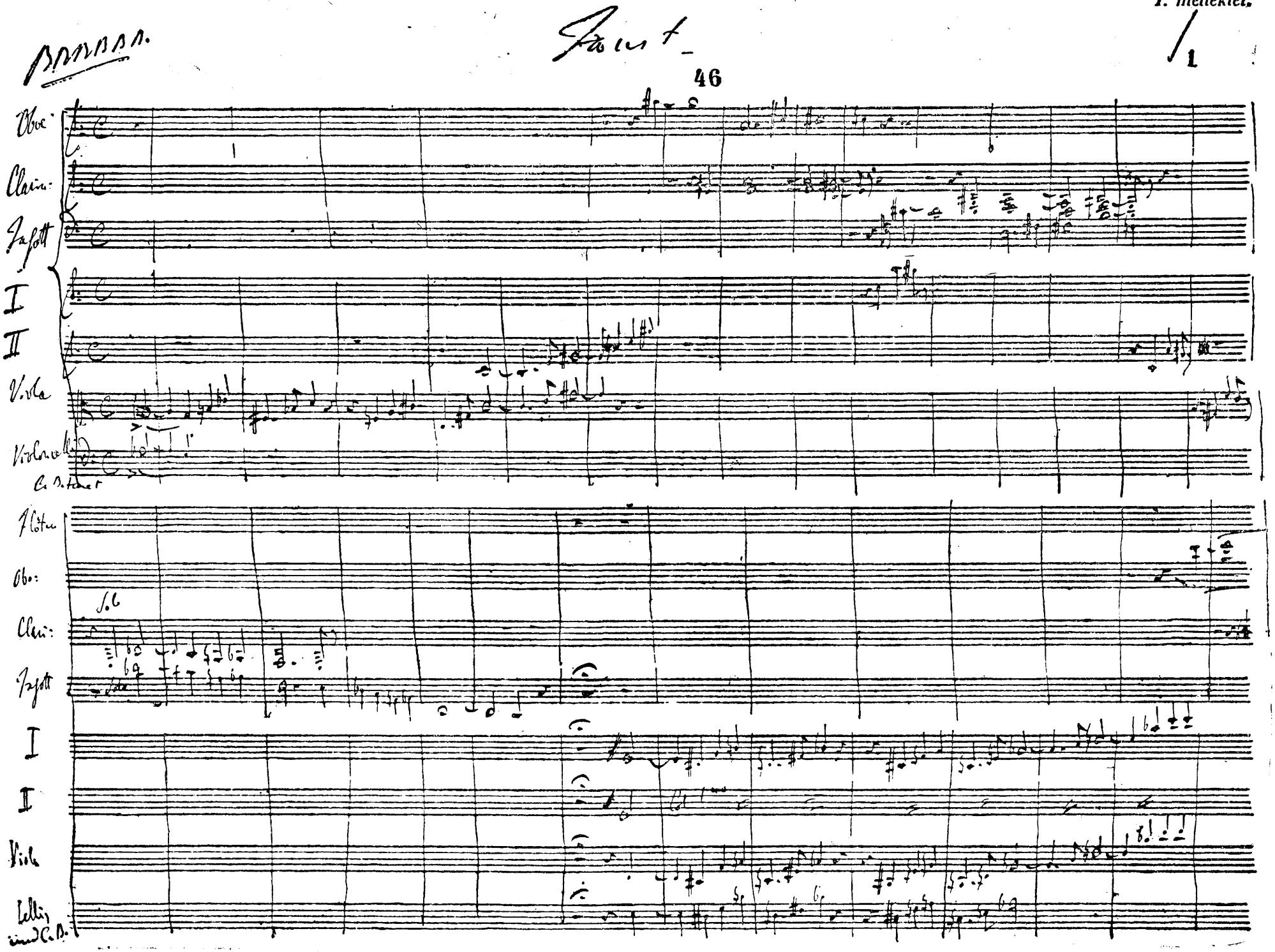

Liszt Ferencz Faust-symphoniájának eredeti kézirata.

4. A SZILY-levéltárat SZILY Kálmán két izben, összesen 24 darab irattal.

5. A gróf FORGÁCH-levéltárat gróf FORGÁCH Károly a család ghymesi ágának levéltárával, mely az elmult év folyamán nem kerülhetett rendezés alá.

6. A SIBRIK-család levéltárát SIBRIK Kálmán összesen 2006 darabbal, melyek között 23 darab középkori oklevél van.

7. A SZENT-IVÁNY-család levéltárát SZENT-IVÁNY Ferenc összesen 99 darabbal gazdagította, melyek között két darab a középkori oklevél.

8. A báró BÁNFFY-család levéltárát özv. báró BÁNFFY Dezsőné három kötet perirattal gyarapította.

A levéltárat a lefolyt évben 305 kutató kereste föl, kik annak állományából 83.987 darabot használtak; 31 térítvényen pedig 2867 darab iratot kölcsönöztek ki; összesen tehát 336 egyén 86.854 darabot (1910-ben 242 egyén 73.841 darabot) használt.

A végzett nagyobb rendezési munkálatokból kiemelendő TÜRR István hagyatékának lajstromozása és rendezése, mely az év folyamán nyert befejezést; eszerint a gyüjtemény 3765 tételszám alatt 7284 darabot foglal magában.

A kisebb szerzemények rendszeresen feldolgoztattak, a nagyobb gyüjtemények közül az év végén még folyamatban volt a következőknek rendezése: az OCSKAY-féle iratoké, THALY Kálmán gazdag hagyatékáé, a MAGYARY-KOSSA-család letéteményezett levéltáráé és a GÖRGEY Albert által a családi levéltár kiegészítésére az év második felében beküldött iratoké.

* * *

A könyvtári tisztviselők és alkalmazottak irodalmi munkálkodását a következő összeállítás mutatja.

ID. SZINNYEI JÓZSEF
osztályigazgató.

1. Magyar irók élete és munkái. 123—125. (XIV. kötet 5—7. füzet.) Ujhely-Veress.

2. Veress-család irói. (Különlenyomat a Magyar Irókból.)

3. Bach-korszak. (Naplójegyzetek.) X. XI. Komárom, 1852. aug. 16.—okt. 31. (Komáromi Lapok 61—62. sz.) Átvette az Ország-Világ 55. sz. az 1852. ápr. 1.—jún. 30. részt.

4. Végső küzdelmek. Naplójegyzetek 1849. jún. 20., 21. (Budapesti Hirlap 305. karácsonyi szám.)

KOLLÁNYI FERENC

pápai praelatus, nagyváradi latin szert. kanonok, múzeumi tiszteletbeli osztályigazgató, a hiteleshelyi levéltárak orsz. főfelügyelője, a Magyar Tud. Akadémia l.-tagja.

1. Emlékbeszéd Knauz Nándor t.-tag felett. Felolvastatott a Magyar Tud. Akadémia 1911. január 20-án tartott összes ülésén. Budapest 1911.

2. Szerkesztette a Magyar Könyvszemle 1—2. füzetét.

DR. SEBESTYÉN GYULA

igazgató-őr, a M. Tud. Akadémia levelező-tagja, a Kisfaludy-Társaság rendes tagja, a M. Néprajzi Társaság alelnöke, a Folklore Fellows magyarországi osztályának elnöke.

1. Turáni Társaság. (Ethnographia, 1910. évi f. 321. l.)

2. Emlékezés Kriza Jánosra. Felolvastatott a Kisfaludy-Társaság 1911. évi márciusi ülésén. (U. o. 1911. évi f. 65. l. és a M. Népköltési Gyüjtemény új foly. XI. köt. 1. l.)

3. Emlékezés Katona Lajosra. (Másodszor megjelent a Kisfaludy-Társaság Évlapjai, új foly. XLV. köt. 159. l.)

4. Zempléni Árpád ajánlása. (U. o. 228. l.)

5. Kriza János «Vadrózsák»-jának kritikai kiadása. (M. Népköltési Gyüjtemény, új foly. XI.—XII. kötet. Kriza János születésének századéves fordulója alkalmából másodszor kiadta a Kisfaludy-Társaság.)

6. Kőmives Kelemenné. (Ethnographia, 1911. évi f. 377. l.)

7. Főtitkári jelentés a M. Néprajzi Társaság 1911. évi rendes közgyülésén. (U. o. 180. l.)

8. Dr. Bátky Zsigmond: A magyar szent korona országainak néprajzi iskolai fali térképe. (U. o. 308. l.)

9. Kritikák és kisebb közlemények az Ethnogr. 1911. évi folyamában.

10. Két előadás az Uránia magyar tudományos szinházban 1911. decz. 29-én és 30-án. *a)* A legrégibb hazai népszinjátékokról. — *b)* A bibliai és világi tárgyú magyar népszinjátékokról.) A felsőbányai magyar aranybányászok és a pozsony-főrévi német földmivesek szinjátékainak előadása alkalmából.

11. Dr. Schweiger Alois: Die ungarischen Regös-Lieder. Ein Beitrag zu den altheidnischen Sonnwendfeiern. (Az «Anthropologische Gesellschaft in Wien» 1911. nov. 22-iki ülésén tartott előadás S. Gy. «Regös-énekek» és «A regösök» cimű köteteiről.)

12. Szerkeszti a Kisfaludy-Társaság Magyar Népköltési Gyüjteményét.

13. Szerkeszti a M. Néprajzi Társaság folyóiratát, az Ethnographiát.

14. Értékelte Jókai Mór államilag megvásárolt irodalmi hagyatékát; Szalay Imre igazgatóval és özv. Jókai Mórnéval rendezte a Jókai-emlékmúzeumot.

KERESZTY ISTVÁN

őr.

1. Magyar Könyvszemle 3. sz. Liszt Ferenc kéziratai a M. Nemz. Múzeumban; melléklet: A hazai időszaki sajtó 1910-ben, I. Hirlapirodalom.

2. A Budapesti Ujságirók Egyesületének Almanachja 1911.: Hirlapgyüjtemények. — Erkel F., Csokonai V. M., Kisfaludy S. hagyatéka. — Önéletrajz (arcképhez).

3. A Zene, 10. sz. Liszt irodalmi működése.

4. Zeneközlöny, 13. Zenepedagogiai kongresszusok, 16. sz. Nem mellékes a «mellék», 18. sz. Liszt. — És apróságok, külföldi hirek.

5. Zenelap, 1. sz. Operai kérdések, 8. sz. A napirendhez, 10. sz. Megint a címzés, 11. sz. «Tessza», 12. sz. «Hejh, Debreczen», 13. sz. Visszapillantás a «Zenelap» első 25 évére, 14. sz. «A rózsalovag», 17. sz. A nemzet hálája.

6. Vasárnapi Ujság, 1. sz. «A hercegkisasszony», 12. sz. «A bolond», 17. sz. «Tessza», 22. sz. «A rózsalovag», 48. sz. «Carmela», «Susanne titka» «Tavasz», 51. sz. A Népopera megnyitása.

7. Révai Nagy Lexikona: főleg külföldi zenészek életrajza.

DR. ÁLDÁSY ANTAL

őr, a Magyar Tudományos Akadémia lev.-tagja, egyetemi m. tanár, a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság titkára.

1. A brüsszeli nemzetközi levéltári és könyvtári kongresszus. (Magyar Könyvszemle, 1911. évf. II. és III. közlemény.)

2. A düsseldorfi és karlsruhei levéltárakról. (Ugyanott.)

3. Ismertetések a Turulban.

4. Genealogiai és heraldikai cikkek a Révai Nagy Lexikonban.

5. Cikkek a New-Yorkban megjelenő Catholic Encyklopediában.

6. Szerkesztette a «Turult», a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság közlönyét.

DR. MELICH JÁNOS

őr, egyetemi c. ny. r. k. tanár, akad. l.-tag.

1. Emlékezés Szamota Istvánra. (Magyar Nyelv 1911. évi folyam.)

2. Nyüst. (Szófejtés, U. o.)

3. Alaktani magyarázatok (U. o.)

4. Legrégibb bibliafordításunk történetéhez. (U. o.)

5. Jegyzetek a Bécsi és Müncheni kódexhez (Nyelvtud. Közl. XV. köt.)

6. Egyetemes irodalomtörténet. (Hosszabb ismertetés az Egy. Phil. Közl. XXXV. kötetében.)

7. Kisebb cikkek: a Magyar Nyelv 1911. évi folyamában. (Hosszá = diu, Régi magyar személynevek, Szán, Csetneki nadrág, Egy rejtelmes szó, Tulajdonnevek szótára, Ság, Ilona, A magyar nemzet nevéről, Tövis, Bodza és

társai, Csetén, Isa, Néhány kelta tulajdonnévről, Visegrád = Misegrád, A tervezett új Nyelvemléktár,) a Magyar Könyvszemle 1911. évi kötetében (Könyvismertetések.)

DR. BÁTKY ZSIGMOND

őr.

1. Dr. Supan A.: A fizikai földrajz alapvonalai II. k. (Fordítás dt. Littke A. és dr. Kogutovicz K.-al együtt.)

2. Adatok a fehér gyászviselethez. (Ethnographia.)

3. A pusztuló szűr. (Nép barátja.)

4. Egy-két szó a magyar paraszthház történetéből. (U. o.).

5. Haberlandt M.: Oesterreichische Volkskunst. (Ismertetés a «Népművelés»-ben).

6. A természeti emlékek védelme az iskolában. (U. o.)

7. Tankönyvbirálatok a kultuszministerium megbizásából.

DR. VÉRTESY JENŐ

őr.

1. Tárkányi Béla kiadatlan versei. (Egyetemes Phil. Közl. II. f.)

2. Capus. (Uránia IX. f.)

3. Arany János és Szász Károly. (Az Ujság 123. sz.)

4. Álmos herceg a Szentföldön. Elbeszélés. (A Cél januári f.)

5. Színésztörténeti emlékek a M. Nemz. Múzeumban. (Előadás a M. N. Múzeumban október 21-én.)

6. Achilles és Priamos. Fordítás Homerosból. (Felolvasás a budapesti Phil. Társaság decemberi ülésén.)

7. Glaukos és Diomedes. Fordítás Homerosból. (Magyarország, karácsonyi szám.)

8. A mi szivünk. — Péter és János. Maupassant regényei. Fordítás. (Klasszikus Regénytár XII. sorozat.)

9. Kisebb közlemények az Egyetemes Phil. Közlönyben, a Magyar Könyvszemlében és a Magyar Shakespeare Tárban.

DR. GULYÁS PÁL

segédőr, a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Szövetségének jegyzője, a Muzeumok és Könyvtárak Orsz. főfelügyelőségének népkönyvtári szakmegbizottja.

1. Könyvészeti tanulmányok. I. (Budapest, 1911.)

2. Balzac és a heraldika. (Turul, 1911. évf. és különnyomatban.)

3. Az olasz népkönyvtárügy fejlődése és jelen állása. II. közlemény. (Múzeumi és könyvtári értesítő. 1911. évf. Megjelent külön füzetben is, Athenaeum ny. 1911.)

4. A hazai népkönyvtárügy kialakulása és mai helyzete. (U. o.)

5. A művészi könyvkötés evolúciója. (Magy. Könyvsz. 1911. évf.)

6. A new-yorki közkönyvtár és új épülete. (U. o.)

7. A velencei Szent Márk-könyvtár és Grimani breviáriuma. (U. o.)

8. Vidéki könyvtáraink 1909-ben. (U. o.)

9. Viganó. (Magyar Nyelv 1911. évf.)

10. Jelentés 1910. évi felsőolaszországi tanulmányútjáról. (A M. N. Múzeum 1910. é. jelentése.)

11. Jelentés 1910. évi olaszországi népkönyvtári tanulmányútjáról. (A Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsa 1910. évi jelentése.)

12. Das Autographensammeln. (Pester Lloyd és Österr. Ung. Buchhändler-Korrespondenz 1911. évf.)

13. Les bibliothèques populaires hongroises et l'action de l'État. (Revue de Hongrie 1911. évf. és külön is.)

14. Le biblioteche popolari ungheresi e l'attività dello Stato. (La coltura popolare 1911. évf. és különnyomatban is. Milano, 1911.)

15. Szerkesztette a Magyar Könyvszemle 1911. évf. III. és IV. füzetét.

16. Könyvismertetések: a Corvinában, az Egyetemes Philologiai Közlönyben, a Katholikus Szemlében, a Magyar Könyvszemlében, a Museumskundeban, és az Orsz. Középisk. Tanáregyesületi Közlönyben.

17. Kisebb közlemények: a Magyar Könyvszemlében, a Museumskundeban.

DR. BÁRTFAI SZABÓ LÁSZLÓ

segédőr, a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság jegyzője.

1. A Széchényi grófok ősei. Felolvasása a Magyar Tud. Akadémia II. osztályának 1911. ápr. 3-án tartott ülésében. Akadémiai Értesítő 1911. 359—369. l.

2. A Sárvár-Felsővidéki gróf Széchényi-család története, I. k. 1252—1732, Budapest, 1911.

3. Könyvismertetés a Turulban.

DR. FITOS VILMOS

segédőr.

1. Szemtől szembe. Párbeszéd. (Különlenyomat az «Uránia» 1911. évi dec. számából.)

2. Az 1910. évben fennállott folyóiratok jegyzéke. (Melléklet a «Magyar Könyvszemle» 1911. évfolyamához.)

3. A magyar bibliográfiai irodalom repertoriuma. (U. o. 1911. évi 4. füz.)

4. Történeti repertorium. («Századok» 1911. évf.)

DR. BAJZA JÓZSEF

segédőr.

1. Pályadíjat nyert a M. Tud. Akadémia Ipolyi-pályázatán Bajza Józsefről írt életrajzával.

2. Bajza és Shakespeare. (Magyar Shakespeare-Tár.)
3. Bírálat Déri Gyulának Petőfi Zoltánjáról. (Budapesti Szemle.)

JAKUBOVICH EMIL
gyakornok.

1. Id. Kazinczy Béla: A kazinci és alsó-redmeci Kazinczy-családnak II-ik korszakáról. Könyvismertetés. (Turul XXIX. k. 139.)
2. Szőllősy Kálmán: A felsőszőllősi Szőllősy-család krónikája. Könyvismertetés. (Turul XXIX. k. 140. l.)

DR. BEVILAQUA BÉLA
gyakornok.

1. A valóság problémája. Ismeretelméleti tanulmány.
2. Ezenkívül könyvismertetések a Turulban, apróbb cikkek a fővárosi lapokban.

DR. HOLUB JÓZSEF
gyakornok.

1. A tolnai reformáció történetének vázlata. Szekszárd. Különlenyomat a «Tolnavármegye és a Közérdek»-ből.
2. Adatok a török ellen tervezett 1455-iki hadjárathoz. Hadtört. Közl. márc.
3. Adalék az 1591-iki délvidéki harcok történetéhez. U. o. szept.
4. Régi földindulások emlékei. Az Ujság aug. 29.
5. Könyvismertetések. Scharfenort: Quellenkunde der Kriegswissenschaften für den Zeitraum 1740—1910. (Magyar Katonai Közlöny XI. f.) — Palatinus J.: Vasvm. Nemes családok. Lütgendorff-Leinburg: Familiengeschichte. E. Devrient: Familienforschung. (Turul III. f.) Szabó L.: A Hunt-Paznan nemzetségbeli Forgách-család története (U. o. IV. f.) — Szabó L.: A gróf Széchenyi-család története I. kötet. (A Széchényiek ősei címmel a Tolnavármegye és a Közérdek dec. 23-iki számában.)
6. Zalavármegye megbizásából dolgozik a vármegye történeti monografiáján.

DR. RÉDEY TIVADAR
gyakornok.

Az Uj Idők és A Hét c. hetilapokban jelentek meg költeményei.

MUNKÁCSY MIHÁLY
gyakornok.

1. Alexij Okulov, Gujatun. Elbeszélés. Fordítás oroszból. (Magyar Könyvtár, 625. sz.)
2. Több irodalomtörténeti, történeti, társadalmi, kereskedelmi és politikai cikk a fővárosi napilapokban, első sorban a Budapesti Hirlapban.

Sikabonyi Antal

gyakornok.

Közlemények: a Magyar Figyelőben, Budapesti Hirlapban, Pesti Naplóban, Egyetértésben és a Komáromi Lapokban.

dr. Farkas József

gyakornok.

1. Két magyar nóta. (Zeneszerzemény.)
2. Liszt Ferenc emlékezete. Előadás a Royalban július 4-én.
3. A Zenelap jubileumának története. Zenelap XXV. júl. számában.
4. Két újabb dal. Zenélő Magyarország júl. 15. sz.
5. A weimari Liszt-múzeumban. Budapesti Hirlap 1911. okt. 22-iki sz.
6. A zene lelki hatásáról. Előadás a könyvnyomdászok egyesületében.